

REVOLUCIÓ RUSSA

GLOSSARI

BUXAWEB

La Revolució Russa fou un dels fets històrics més importants del segle XX.

Revolució

Canvi en profunditat, global i dràstic de les institucions polítiques i socials o de les estructures econòmiques d'una societat.

Revolució Russa

Procés revolucionari que, a Rússia, posà fi a l'autocràcia dels tsars i dugué a la instauració d'un règim socialista. Cal distingir-hi dues fases: la primera, coneguda com a *Revolució de febrer* (març, segons el calendari gregorià), forçà l'abdicació de Nicolau II; la segona, anomenada *Revolució d'Octubre* (novembre, segons el calendari gregorià), donà el poder al partit bolxevic. Les arrels de la revolució del 1917 es poden situar a la darreria del s XIX, en les contradiccions existents tant en el si del sistema socioeconòmic com entre aquest i el règim polític. El moviment revolucionari del 1905 mostrà que "Rússia era un polvorí", situació que les reformes de Stolipin no modificaren; la Primera Guerra Mundial, amb les repetides derrotes de l'exèrcit rus a mans dels austroalemanys i el desballestament de l'economia fou el detonant que el féu esclatar. El descontentament dels treballadors i de la burgesia, que no s'havia apaivagat amb la desaparició de Rasputin (assassinat pel desembre del 1916), s'accentuà pel gener i el febrer del 1917 amb les dificultats per a obtenir queviures, la manca de primeres matèries a les indústries i l'acomiadament de milers d'obrers. El 27 de febrer (segons el calendari occidental) milers de manifestants recorregueren Petrograd; el 3 de març s'inicià la vaga de la fàbrica Putilov (que el dia 7 fou clausurada); el 8, amb motiu del dia internacional de les dones, es manifestaren més de 80 000 obreres tèxtils; el 9 la vaga s'estengué a tota la ciutat i adquirí caràcter polític (crits que reclamaren la fi de la guerra i l'abdicació del tsar); el 10 s'amotinaren alguns regiments, i es negaren a reprimir les manifestacions, i el president de la дума demanà un govern que gaudís de la confiança del país, a la qual cosa respongué el tsar suspent la дума; l'11 tingueren lloc violents enfrontaments entre els vaguistes i la policia; i el 12 la major part de les tropes de la guarnició s'uní a la revolta, nombrosos edificis públics foren ocupats i, detinguts alguns ministres i generals, el govern imperial hagué de dimitir. Mentrestant, a Moscou la vaga general esdevenia també insurrecció victoriosa, i a moltes altres ciutats sorgiren moviments revolucionaris i soviets. L'esmentat dia 12 es constituïren dos poders: l'un, sorgit de la дума, prengué el nom de Comitè executiu de la дума; l'altre fou el Comitè executiu del soviets d'obrers i soldats de Petrograd, format majoritàriament per menxevics i socialrevolucionaris. Les negociacions entre tots dos comitès conduïren, el 15 de març, a la reconversió del primer en govern provisional, sota la presidència del príncep G.E.L'vov, de predomini liberal (Kerenskij era l'únic representant dels soviets, el poder dels quals era molt més que no podia fer creure llur participació en el govern provisional, car controlaven sectors tan importants com l'avituellament). Nicolau II tractà de tornar a Petrograd per restablir la situació anterior, però, aconsellat pels seus generals, la nit del 16 al 17 de març abdicà a favor del seu germà el gran duc Miquel, que no intentà de regnar: la monarquia restà en suspens. De fet, s'establí una república en la qual el poder era compartit per un govern provisional desconnectat de la realitat del país i per una munió de soviets, encapçalats pel de Petrograd. Aquesta dualitat de poders reflectia el radical enfrontament entre burgesia i noblesa, d'una banda, i classes populars

(camperols, obrers industrials, etc), de l'altra. A la recerca d'un triomf militar que reforçés la seva migrada autoritat i permetés la consolidació d'un règim liberal burgès, el govern provisional preconitzà la continuació de la guerra i l'ajornament de les grans reformes fins a la convocatòria d'una nova дума. Els partits d'esquerra es mostraven units reclamant l'armistici i la immediata ocupació de les grans propietats pels camperols, però es dividiren en plantejar-se si el proletariat havia d'aliar-se amb la burgesia i conformar-se amb les concessions que aquesta li fes o bé si podria imposar el seu projecte de societat socialista. La presència de Lenin (arribat el 16 d'abril gràcies a l'ajut alemany) fou decisiva: en els seus articles periodístics exposà "les tesis d'abril" en defensa de la darrera possibilitat, afirmant que la dualitat de poders havia de cessar en benefici dels soviets, en els quals els bolxevics haurien d'incrementar llur participació, fins a esdevenir majoritària. El 7 de maig s'obrí a Petrograd la conferència panrusa del partit bolxevic, que acceptà les formulacions de Lenin. Mentrestant, l'actitud bel·licista i imperialista de Miljukov, ministre d'affers estrangers, provocà grans protestes que l'obligaren a dimitir, i el príncep L'vov hagué de formar el seu segon govern (18 de maig - 20 de juliol) que donava una major representació als socialrevolucionaris i menxevics; la política moderada d'aquests, fent costat a la dreta en moltes qüestions, desplaçà a les masses, part de les quals començà a decantar-se vers els bolxevics, que aleshores desenvolupaven una intensa activitat propagandística. Del 16 de juny al 7 de juliol s'aplegà el primer congrés panrus dels soviets, amb 533 delegats menxevics i socialrevolucionaris i 105 bolxevics, on aquests, per boca de Lenin, es manifestaren disposats a prendre el poder i impedir la implantació de la república liberal burgesa que semblaven acceptar els altres partits presents. L'enfrontament entre govern i masses s'aguditzà a la darrer part de juny, quan l'exèrcit rus, a petició dels aliats, desfermà una ofensiva a la regió de Tarnopol; el seu fracàs provocà manifestacions i revoltes ("les jornades de juliol"), en què intervingueren els bolxevics, la qual cosa donà ocasió al govern per a perseguir-los: Lenin hagué de fugir a Finlàndia i el diari "Pravda" fou suspès. Prosseguiren les derrotes militars i les protestes, i el 20 de juliol L'vov dimití; Kerenskij el rellevà i, després de negociar amb els liberals i els soviets, formà un nou govern (5 d'agost). Aquest canvi coincidí amb el VI congrés del partit bolxevic, que ratificà la insurrecció armada com a via cap al poder i explicità el seu programa d'actuació en cas d'assolir-lo (conclusió de la guerra, nacionalització de la terra, de la banca i de la gran indústria, etc). A la conferència d'estat convocada per Kerenskij a Moscou el 25 d'agost, el general Kornilov demanà la dissolució dels soviets, tot cercant la formació d'un bloc contrarevolucionari; no havent-ho aconseguit, Kornilov temptà d'assumir el poder mitjançant un cop de força, que fou repel·lit amb l'activa participació dels bolxevics. Kerenskij, que havia desplaçat tant a la burgesia com a les classes populars, tractà d'afermar la seva autoritat recolzant-la en un "pre-parlament" (el Consell provisional de la república), dipositari de la sobirania nacional fins a la reunió d'una assemblea constituent; els bolxevics refusaren de participar-hi, i així començà la batalla entre Kerenskij i els bolxevics, que cada vegada gaudien de més poder en el si dels soviets (a mitjan setembre esdevingueren majoria en els de Petrograd i Moscou). Lenin, havent retornat el 20 d'octubre, féu que el partit fixés la insurrecció armada per als primers dies de novembre, que hi havia previst un nou congrés dels soviets, a fi que hagués d'acceptar els fets consumats. Un comitè militar revolucionari, teòricament encarregat de defensar Petrograd d'un eventual atac alemany, organitzà la insurrecció, que esclatà el vespre del 6 de novembre; en menys de 24 hores, els no encara 10 000 homes de les milícies bolxevics (creades per l'abril i reorganitzades després dels fets de juliol), amb l'ajut de soldats i mariners, ocuparen els centres vitals de la capital sense

trobar gairebé resistència; els ministres, refugiats al Palau d'Hivern (vers el qual apuntava els seus canons el creuer "Aurora"), foren detinguts la nit del 7 al 8, llevat de Kerenskij, que havia anat a la recerca de tropes fidels al govern provisional. La mateixa nit del 7 al 8 s'inaugurà el segon congrés dels soviets -on els bolxevics eren majoria-, que decidí d'assumir tots els poders, i que en la seva segona i darrera sessió, la nit del 8 al 9, aprovà els decrets sobre la pau (pau immediata, sense annexions ni indemnitzacions) i sobre la terra (expropiació de les grans propietats) i designà un nou govern, el Consell de comissaris del poble, presidit per Lenin i compost exclusivament per bolxevics. Així naixia el primer règim socialista.

Socialisme

Conjunt de doctrines que, en oposició a l'individualisme, propugnen una reforma radical de l'organització de la societat per la supressió de les classes socials mitjançant la col·lectivització dels mitjans de producció, de canvi i de distribució. Durant el segle XIX apareixen les primeres doctrines socialistes: el *socialisme utòpic*, el *marxisme* i l'*anarquisme*.

Comunisme

Sistema d'organització social que proposa l'abolició de la propietat privada i la comunitat de béns (mitjans de producció i béns de consum). El comunisme va lligat als corrents del *socialisme marxista* i de l'*anarquisme*.

Tot comença en una Rússia bàsicament agrària, d'arrel feudal.

Antic Règim

Organització política, econòmica i social existent a Europa després del període feudal i anteriorment a les revolucions burgeses.

Sistema senyorial

Sistema preponderant en l'economia de l'Antic Règim, heretat de l'Edat Mitjana, caracteritzat per la propietat senyorial, el manteniment de la *servitud* i el pagament dels drets feudals. A la fi de l'Antic Règim, era molt diferent segons la zona d'Europa: a Anglaterra o els Països Baixos, estava molt debilitat i la majoria dels pagesos eren lliures; a l'Europa mediterrània, els drets senyorials eren vigents, però els pagesos eren lliures; a l'Europa central i oriental continuava plenament vigent la servitud.

Servitud

A l'Antic Règim, condició no plenament lliure ni estrictament esclava d'amplis col·lectius camperols, que implicava la subjecció a un senyor feudal i la limitació de la llibertat de moviments (adscripció a la terra). Si bé a l'Europa occidental la servitud va ser abolida, en general, en el segle XV, en molts estats de l'Europa central i oriental va perdurar fins al segle XIX.

Drets senyorials

Drets derivats de la possessió i domini de les propietats dels senyors feudals. N'hi havia de dues classes: els *drets territorials*, resultat de l'explotació econòmica de les seves terres, que incloïen prestacions personals i impostos en espècies, i els *drets jurisdiccionals*, a través dels quals el senyor podia exercir atribucions de caràcter públic en les seves propietats, com ara dictar ordres i reglaments, fer justícia sobre els habitants del seu territori i sobre els transeünts i gaudir del dret d'immunitat, que donava autonomia al seu territori respecte el poder reial.

Mir

Comuna camperola russa tradicional. de base familiar. en què la propietat de la terra

	era col·lectiva i es distribuïa periòdicament -cada tres anys- perquè fos treballada. Els camperols del <i>mir</i> posseïen una petita parcel·la en propietat, on tenien la casa i un hort. Instrument dels poderosos per a explotar els camperols, els <i>mir</i> mantingueren el feudalisme durant els ss XVI i XVII. El tsar Alexandre II intentà la reforma rural i l'alliberament dels serfs a través dels <i>mir</i>, però els kulaks continuaren aprofitant-se'n fins a llur abolició, després de la Revolució Russa. Zemstvo Divisió territorial i institució d'autogovern de les terres camperoles de la Rússia europea introduïda pel govern rus el 1864. Els zemstvos tenien com a objectiu la solució dels problemes locals: eren de la seva competència qüestions d'"utilitat i necessitat", com ara el manteniment de les vies de comunicació i les mesures de millora de l'agricultura, el comerç i la indústria. Amb una finalitat descentralitzadora, fracassaren com a experiència reformista i es convertiren en una institució burocràtica més que pesava sobre els camperols. Els anys noranta adquiriren més importància, i incidiren en l'escolarització, la sanitat i l'agronomia. Foren eliminats el 1917.
Amb diverses categories de camperols.	Kulaks Segons la divisió bolxevic, eren la classe de la pagesia integrada pels camperols rics, en oposició als <i>mugics</i> (camperols pobres) i els <i>seredniaki</i> (camperols mitjans). Els <i>kulaks</i> eren considerats hostils al règim i contrarevolucionaris. De fet, posseïen, de mitjana, dos cavalls, tres o quatre vaques i algunes hectàrees de terreny. No representaven més del 3% o 4% de la pagesia. Eren els més dinàmics i els que generaven l'excedent que permetia alimentar les ciutats. Sorgiren en l'època feudal amb la producció mercantil i foren els primers grans propietaris del camp. Durant els primers anys del poder soviètic posseïen una part considerable de producció agrícola i de les empreses industrials i comercials del camp. El 1929 Stalin ordenà llur extirpació com a classe en tota l'URSS i va procedir a la col·lectivització de les seves terres convertint-les en <i>kolkhozes</i> i <i>sovkhozes</i>. Mugics Pagesos russos sotmesos als senyors i lligats a la terra en un règim de tipus feudal. El mugic vivia en unes condicions de vida miserables. Fins a l'any 1861 no fou abolida la <i>servitud</i> a Rússia.
Rússia estava dominada per una autocràcia tsarista.	Absolutisme Sistema polític en què el governant o la institució que exerceix les funcions de govern no té limitacions de tipus jurídic. Tsarisme Règim polític a la Rússia dels tsars. Tsar Nom eslau (derivat del llatí <i>caesar</i>) que significa 'rei', 'emperador'. Donat primer als reis dels búlgars (s XI) i posteriorment als sobirans de Sèrbia, aquest títol fou adoptat a Rússia, el 1547, per Ivan IV el Terrible. Autocràcia Sistema de govern en què el sobirà exerceix una autoritat personal sense límit legal de cap mena. Per extensió, qualsevol sistema polític dictatorial en què el poder el té una sola persona, que no reconeix cap límit a la seva actuació. Sistema polític en què el poder del governant és considerat derivat d'ell mateix i no reconeix, per tant, cap altre límit a la seva actuació. Fou el sistema oficialment

defensat com a propi de la monarquia russa fins el 1917. Totes les dictadures, quan el poder és en mans d'un sol home, són règims autocràtics.

Sobirania de dret diví

En l'Antic Règim la sobirania dels monarques era de dret diví perquè creien i feien creure que la seva autoritat era legítima, ja que procedia de Déu, de qui eren els representants.

Ucàs

Edicte, decret, del tsar de Rússia.

Okhrana

A la Rússia tsarista, policia política secreta, fundada el 1881, després de l'assassinat del tsar Alexandre II.

L'oposició política al tsarisme es concretava en diverses forces i grups polítics.

Nihilisme

1. Doctrina que nega radicalment la possibilitat del coneixement. El corrent nihilista, dogmatització de l'escepticisme i vinculat sovint amb el pessimisme, es caracteritza per una actitud negativa i anihiladora respecte a tot. En la seva dimensió pràctica suposa una desvaloració dels valors superiors. Segons Nietzsche el nihilisme és la conseqüència de la interpretació de l'existència donada per l'Europa cristiana i moderna. Destacats representants del nihilisme rus són Bakunin, segons el qual només la destrucció és creadora, i D.I. Pisarev.

2. Doctrina segons la qual no s'ha de reconèixer cap autoritat, ni en el terreny social ni en el polític. En aquest sentit polític, el mot fou emprat i divulgat per l'escriptor rus Ivan Turgenev.

Populisme

El primer gran moviment ideològic i polític rus que, sorgit al final del s XIX, s'enfrontà al tsarisme. Fruit de la crítica d'intel·lectuals com Herzen i Bakunin sobre la Rússia feudal i l'Europa burgesa, el populisme centrà el motor de l'assoliment del socialisme en la gran massa de camperols, l'esperit comunitari dels quals, materialitzat en la institució del *mir*, havia de permetre evitar el capitalisme i els seus efectes indesitjables. Després de la reforma del 1861, malgrat les aportacions de Lavrov, Mikhajlovskij i Cernysevskij, el capitalisme es desenvolupà ràpidament a Rússia, i l'intent de fer dels camperols una força revolucionària fracassà. El 1876 nasqué Zeml'a i Vol'a ('Terra i Llibertat'), la primera organització important del populisme. Escindida el 1879, la facció majoritària Narodnaja Vol'a ('La voluntat del poble') adoptà una via terrorista i revolucionària que la portà a assassinar Alexandre II i que tingué efectes contraproductius. D'ella sorgí, entre d'altres, el nucli del partit socialdemòcrata rus (Plekhanov, Vera Zasulich i Aksel'rod), el qual, deixant de banda les influències bakuninistes i reformistes, evolucionà vers el marxisme.

Narodniki

Seguidor del *populisme*, primer gran moviment ideològic i polític rus que s'enfrontà amb el tsarisme. Aparegué al darrer quart del segle XIX. Considerava que Rússia podia passar directament al socialisme sense haver de patir l'experiència capitalista. *Narod* significa, en rus, "poble".

Els narodniki eren els membres de la *Narodnaja Vol'a*, organització clandestina de revolucionaris terroristes sorgida el 1879 a Rússia. Es proposava d'enderrocar l'absolutisme, d'establir una república democràtica i de lliurar les terres als pagesos i les fàbriques als obrers. Desenvolupà accions individuals, però no de masses. La més

important, l'assassinat d'Alexandre II (1881), representà la fi de l'organització. Disposava de dos periòdics: "Narodnaja Vol'a" i "Rabocaja Gazeta".

Narodnaja Vol'a

Organització clandestina de revolucionaris terroristes sorgida el 1879 a Rússia. Es proposava d'enderrocar l'absolutisme, d'establir una república democràtica i de lliurar les terres als pagesos i les fàbriques als obrers. Desenvolupà accions individuals, però no de masses. La més important, l'assassinat d'Alexandre II (1881), representà la fi de l'organització. Disposava de dos periòdics: "Narodnaja Vol'a" i "Rabocaja Gazeta".

Terra i Llibertat

En rus *Zem'la -Vol'a*. Organització russa sorgida el 1876, molt influïda pels anarquistes, que preconitzava la reforma agrària, així com el terrorisme antitsarista.

Partit Socialrevolucionari Rus (PSR)

També *Partit Socialista Revolucionari Rus*. Organització política russa sorgida el 1901 de la fusió dels grups populistes encapçalats per Cernov, Gotz, etc, força influïts per l'anarquisme i pel revisionisme. A la recerca d'"una via revolucionària nacional", defensà la col·lectivització de la terra en el marc del *mir* (comunitat camperola tradicional) i l'acte terrorista individual, subestimant l'acció del proletariat industrial. Estigué representat a la segona дума i boicotejà les eleccions per a la tercera i quarta. Participà, amb Kerenskij, en el govern provisional format pel març del 1917. En triomfar la revolució d'octubre, el PSR s'escindí: l'ala dreta, juntament amb els menxevics, abandonà el congrés dels soviets, mentre l'esquerra feia costat, temporalment, als bolxevics.

Esserites

Membres del Partit Socialrevolucionari rus, conegut amb la sigla SR.

Partit Obrer Socialdemòcrata Rus (POS DR)

Partit polític fundat per Lenin el 1898 i que el 1918 prengué el nom de *Partit Comunista de la Unió Soviètica*.

Partit Comunista de la Unió Soviètica (PCUS)

Organització política, el nom original de la qual és *Kommunisticeskaja Partija Soveckogo Sojuza* (KPSS). Tingué origen en la Unió de lluita per l'emancipació de la classe obrera, fundada per Lenin a Peterburg el 1895 i que el 1898 es transformà en el Partit Obrer Socialdemòcrata Rus. El programa i l'estratègia que Lenin imposà al POSDR provocaren la divisió —palesada en el segon congrés del partit, el 1903— entre bolxevics (majoritaris en el comitè executiu, leninistes) i menxevics (minoritaris, oposats a Lenin). Si bé la repressió tsarista obligà els seus dirigents a emigrar, el POSDR continuà actuant a Rússia, publicant periòdics i opuscles, promovent vagues i manifestacions, intervenint en el moviment revolucionari del 1905, enviant diputats a la Duma i preconitzant la no-intervenció en la Primera Guerra Mundial. Havent assumit tots els poders arran de la revolució del 1917, el sector bolxevic del POSDR prengué el nom de Partit Comunista de Rússia (març del 1918), que el 1925 canvià pel de Partit Comunista de l'URSS i el 1952 pel definitiu. Un dels seus primers objectius fou de transformar la revolució russa en revolució mundial, i amb aquest fi, al març del 1919, es constituí la Tercera *Internacional* o Komintern; els fracassos dels comunistes hongaresos i alemanys i l'ascens dels règims autoritaris obligaren a l'abandó d'aquesta política, defensada per Trocki, i a l'adopció de la del "comunisme en un sol país", sustentada per Stalin, secretari general del partit des del 1922.

Bolxevics

Facció del moviment socialista rus. dirigida per Lenin. que el 1903 aconseguí el control

del Partit Obrer Socialdemòcrata de Rússia. El segon congrés del partit fou celebrat a Brussel·les i a Londres (juliol-agost del 1903). Denuncià les tendències representades pels *narodniki*, els marxistes legals i els economicistes, i rebutjà la proposta del Bund jueu, que reclamava una autonomia dins el partit. Al congrés s'enfrontaren dues concepcions contraposades entorn del problema de l'organització i concepció del partit (paràgraf primer dels estatuts): Lenin volia un partit reduït i disciplinat de revolucionaris professionals. Martov i Pavel Aksel'rod volien un partit de base àmplia segons model dels partits socialdemòcrates europeus. Lenin fou derrotat en la qüestió dels estatuts. El seu grup, però, obtingué la majoria en la designació dels càrrecs del partit. D'aquí ve el nom de *bolxevics* ('majoritaris') per als partidaris de Lenin, i el nom de *menxevics* ('minoritaris') per als de Martov. En la conferència de Praga (1912) se separaren menxevics i bolxevics. Els bolxevics es constituïren en partit independent, i pel maig sortí llur periòdic "Pravda". Durant la revolució del març del 1917 els líders bolxevics tornaren a Rússia i Lenin publicà les *Tesis d'Abril*, en les quals defineix un programa de lluita per a passar de la revolució democràtica a la socialista. De l'anàlisi de la dualitat de poders creada per la situació política, és a dir, govern provisional parlamentari i democràcia directa dels soviets, sorgí la consigna: "tot el poder per als soviets". La revolució d'octubre donà el poder als bolxevics. Pel març del 1918, en el setè congrés, el partit prengué el nom de Partit Comunista; guardà, però, l'epítet de *bolxevic* (PCB), que fou suprimit el 1952.

Menxevics

Facció del partit obrer socialdemòcrata rus que restà en minoria (d'on ve el nom de *menxevic*, en rus) en el segon congrés de l'esmentat partit (1903). Els principals dirigents menxevics foren Martov, Aksel'rod i Plekhanov. Defensaven l'aliança dels socialistes amb els elements progressistes de la burgesia per tal d'implantar la democràcia política a Rússia. La revolució del 1905 consolidà l'escissió amb la facció *bolxevic*. Després de la revolució del febrer de 1917 els menxevics feren costat al govern provisional i a l'assemblea constituent, però després del triomf bolxevic foren posats fora de la llei.

Bund

Partit socialdemòcrata dels treballadors jueus fundat a Rússia el 1897. Tingué un paper important en l'organització del Partit Socialdemòcrata Obrer Rus (1898), però aviat entrà en debat amb els bolxevics, contraris a l'autonomia organitzativa del Bund. Fou eliminat després de la revolució d'octubre.

Partit Constitucional Democràtic Rus (KD)

En rus *Konstitucionno-demokraticheskaja Partija*, partit (1904-17) conegut amb la sigla KD, el qual es proposava la transformació de l'imperi en un règim parlamentari constitucional. Pavel Miljukov, el seu dirigent, fou ministre d'afers estrangers el 1917 en el govern provisional, però el partit es retirà aquell mateix any de la coalició i desaparegué dissolt amb la presa del poder dels bolxevics.

Cadets

Membres del Partit Constitucional Democràtic rus (*Konstitucionno-demokraticheskaja Partija*) (1904-17), conegut amb la sigla KD.

Octubristes

Membres d'un partit conservador rus, anomenat també Unió del 17 d'Octubre, el programa del qual era d'un constitucionalisme moderat. Proclamava la seva adhesió al manifest imperial del tsar Nicolau II del 17 d'octubre de 1905. Fundat pel novembre del 1905, fou dirigit per l'industrial moscovita Aleksandr Guckov i li feien costat gent de professions liberals, homes d'afers i buròcrates. Propugnava un poder legislatiu

amb poder real, però insistien que el tsar havia d'ésser l'únic responsable del poder executiu. Els octubristes s'oposaren cada vegada més al govern i acabaren per unir-se als *kadety* (constitucionals demòcrates) en el bloc progressista del 1915, en el qual propugnaren una direcció més progressista al govern i noves reformes.

Intel·liguèntsia

A la Rússia del s XIX, conjunt dels intel·lectuals partidaris de reformes i oposats al tsarisme.

El primer gran precedent fou la revolució de 1905.

Revolució Russa del 1905

Moviment revolucionari que tingué lloc a Rússia l'any 1905. A la darrerria del 1904 i començament del 1905, mentre les derrotes dels exèrcits russos a mans dels japonesos minvaven la confiança popular en el tsar i en el règim tsarista, l'èxit de la vaga dels treballadors del petroli a Bakú (reducció de la jornada a 9 hores, etc) enfortia el moviment obrer i l'encoratjava a noves accions reivindicatives. Al començament de gener del 1905 es produí una vaga a la fàbrica Putilov de Peterburg, que ràpidament s'estengué per tota la ciutat. El diumenge 22 de gener (9 de gener, segons el calendari julià), una gran manifestació pacífica d'obrers, menestrals i estudiants de Peterburg, dirigida pel popa Georgij Gapon -probablement un agent provocador- intentà de lliurar al tsar Nicolau II un memorial en el qual es demanaven millores en les condicions de vida, llibertats democràtiques i la convocatòria d'una assemblea constituent. La manifestació fou dissolta amb brutalitat ("Diumenge roig" o "sagnant") amb un saldo elevat de morts i ferits. Tot seguit, sovint espontàniament, esclataren vagues en nombrosos centres industrials (Peterburg, Odessa, Riga, Varsòvia, Łódź, Bakú, Ivanovo-Voznesensk, etc), que de vegades esdevingueren autèntics moviments revolucionaris; es produïren revoltes camperoles a Geòrgia i a la conca del Volga, un petit sector de l'exèrcit s'insurgí (rebel·lió del cuirassat Pot'omkin, juny-juliol del 1905) i s'assajaren noves formes d'organització i direcció, com els soviets o consells obrers. La imminència d'una vaga general forçà el tsar Nicolau II a prometre reformes i a anunciar la convocatòria d'una дума (manifest d'octubre); l'oposició, amb reticències, ho acceptà, llevat dels bolxevics, que donaren suport a les insurreccions dels mariners de Kronstadt i de l'esquadra de la mar Negra i a la revolta de Moscou, durament reprimides (novembre del 1905 - gener del 1906). Els fets del 1905 foren una seriosa advertència per a l'autocràcia tsarista i una valuosa experiència per als partits d'esquerra i per al moviment obrer, fins al punt d'ésser considerats com l'"assaig general" de la revolució del 1917.

Guerra russojaponesa

Conflicte entre Rússia i el Japó (1904-1905) per la supremacia militar a l'Extrem Orient i pel control de Corea i Manxúria. Els russos van ser derrotats. Va concloure amb la pau de Portsmouth.

Tractat de Portsmouth

Acord signat a la ciutat homònima de l'estat de Nou Hampshire, als EUA, entre Rússia i el Japó (1905), que conclougué la guerra entre els dos països. Els nord-americans hi feren de mitjancers. Suposà un seguit de concessions russes als japonesos, entre les quals es destacà la del protectorat de Corea.

Diumenge roig

O *Diumenge sagnant*. Matança, per part de l'exèrcit i la policia tsaristes, de participants (obrers, dones i infants) en l'enorme manifestació pacífica organitzada el diumenge 22 de gener de 1905 pel pope Gapon a Sant Petersburg, amb la qual els manifestants, portant icones i retrats del tsar, intentaven presentar a Nicolau II una petició de reformes polítiques.

Potemkin

O *Pot'omkin*. Nom del vaixell de l'armada imperial russa, de la flota de la mar Negra, on esclatà, el 1905, un motí, a causa de la mala alimentació. Els mariners, dirigits per Matjusenko i després d'haver mort alguns oficials, arribaren al port d'Odessa (nit del 27 al 28 de juny de 1905), on es trobaren els obrers en vaga. Aquests proposaren a la tripulació que s'apoderés de Sebastopol. Els amotinats no aconseguiren que se'ls unís tota la flota de la mar Negra i acabaren per rendir-se a les autoritats romaneses (8 de juliol). Aquest episodi fou el tema del film d'Eisenstein *Bronenosec Pot'omkin* ('*El cuirassat Pot'omkin*', 1925).

Soviets

Consells o assemblees polítiques creades l'any 1905 i formades per obrers i soldats revolucionaris. El 1917, quan també es van crear soviets de camperols, van esdevenir la forma organitzativa del moviment revolucionari. Hi havia soviets locals i regionals, i a Petrograd (on hi havia el soviet més important, creat el 1917) tenia la seva seu el comitè central executiu dels soviets de tot Rússia. Els soviets foren assemblees de soldats, obrers i camperols russos que primerament foren instruments reivindicatius i després van esdevenir consells de poder efectiu, alternatius als governs del tsar i als governs provisionals del 1917. Els *bolxevics* van basar la seva estratègia insurreccional en l'hegemonia dels soviets per assolir el poder. Després de la *Revolució d'Octubre* de 1917, van ser controlats per *bolxevics* i es van convertir en la base del nou Estat rus. A la Rússia tsarista, el soviet era cadascun dels consells obrers creats durant la revolució del 1905. Malgrat la repressió, renasqueren el 1917. Organitzats a escala local, es dotaren d'un comitè executiu central que coordinava l'actuació dels diversos soviets de diputats obrers, soldats i camperols. El soviet més important fou el de Petrograd, creat pel setembre del 1917. Malgrat l'existència del govern, els soviets detingueren el poder real i crearen una situació de doble poder. Controlats pels bolxevics i sota la direcció de Trotski, que pel setembre del 1917 fou elegit president del consell executiu suprem, esdevingueren les cèl·lules bàsiques de la revolució i en possibilitaren el triomf.

Manifest d'Octubre

Manifest imperial del tsar Nicolau II del 17 d'octubre de 1905 promettent llibertats burgeses, dret de vot general i la convocatòria d'una *duma* (o assemblea legislativa).

Duma

Assemblea legislativa de la Rússia tsarista creada pel tsar Nicolau II, després del Diumenge Roig (gener del 1905), com a assemblea consultiva. Ampliat el seu poder legislatiu (octubre del 1905), pel maig del 1906 el tsar manifestà que la seva autoritat era sempre per damunt de la de l'assemblea. El consell d'estat tenia atribucions per a dissoldre la дума i no era responsable davant l'assemblea. Amb aquestes dues mesures fou truncada la possibilitat d'establir un règim parlamentari a Rússia, i la дума fou limitada a una tribuna sense cap poder de decisió política. Les eleccions del

1906 donaren un bloc de les esquerres molt fort, després del format pel partit demòcrata constitucional (cadets), per la qual cosa la дума fou dissolta, pel juliol. La segona дума (1907), malgrat que tingué una vida més llarga (quatre mesos), esdevingué un òrgan de les classes posseïdores. La guerra paralitzà les sessions de la дума, fins el 1916, després d'haver aprovat la participació de Rússia en el conflicte. L'hostilitat entre la дума i el tsarisme s'agreujà, i quan es produïren les manifestacions obreres del febrer del 1917, l'assemblea exigí l'abdicació de Nicolau II i constituí un comitè (26 de febrer), que es convertí en govern provisional (2 de març). En prendre el poder els bolxevics, fou descartada la convocatòria d'una assemblea constituent i, a la Unió Soviètica, la cambra legislativa fou substituïda pel soviets suprem. En desaparèixer l'URSS (1991) i ja amb un sistema democràtic, Rússia recuperà el nom de дума per a designar la cambra baixa de l'Assemblea Federal.

Des de 1914, Rússia participa en la Primera Guerra Mundial, al costat dels aliats. Però l'esclat de la revolució bolxevic, precipitarà la sortida de la guerra.

Primera Guerra Mundial

Conflicte armat a escala internacional que tingué lloc del 1914 al 1918. El desenvolupament del capitalisme imperialista durant els darrers decennis del s XIX havia posat en crisi l'equilibri de forces entre les potències europees, establert després de la guerra franco-prussiana (1870-71). Del 1904 al 1914 es produïren un seguit de crisis; d'una banda la rivalitat franco-alemanya, posada de manifest amb motiu dels conflictes del Marroc (1905-06 i 1911) i, de l'altra, la competència dels governs de Viena i de Moscou per la conquesta de l'hegemonia als Balcans (conflictes de Bòsnia i Hercegovina, 1901-11; guerres balcàniques, 1912-13). La Rússia tsarista, competidora de la monarquia austro-hongaresa als Balcans, s'alineà amb les potències occidentals (França i la Gran Bretanya), malgrat la seva aversió per llur règim democràtic.

Triple Entesa

Aliança entre França, Gran Bretanya i Rússia per tal de contrarestar la Triple Aliança d'Alemanya, Àustria i Itàlia. Fou obtinguda pel ministre francès de la marina, T. Delcassé, del 1898 al 1905, i fou signada el 1907. Precedida per enteses entre França i Anglaterra i entre Anglaterra i Rússia (1907), el 1914 fou transformada en aliança contra Alemanya.

Batalla de Tannenberg

Combat que tingué lloc al poble de Tannenberg, prop d'Osterode, a la Prússia oriental, els dies 26-29 d'agost de 1914, a l'inici de la Primera Guerra Mundial, entre l'exèrcit alemany, dirigit pel general Hindenburg, i les tropes russes del general Samsonov. Dos exèrcits russos havien envaït la Prússia Oriental per l'agost del 1914, i el primer d'aquests, comandat pel general P.K. Rennenkampf, havia obtingut un èxit parcial a Gumbinnen, però no havia pogut mantenir-se en contacte amb el segon exèrcit comandat per Samsonov. Hindenburg atacà i derrotà completament l'aïllat Samsonov prop d'Uzdowo, una mica al S de l'històric lloc de Tannenberg. A mitjan setembre els russos ja havien estat expulsats de la Prússia Oriental.

Campanya de Polònia

Havent declarat Alemanya i Àustria-Hongria la guerra a Rússia (1 i 6 d'agost de 1914), els austro-hongaresos emprengueren amb poc èxit l'ocupació de la Polònia russa; mentrestant, l'escomesa de Rússia contra la Prússia oriental obligà les tropes alemanyes —comandades per Hindenburg i Ludendorff— a intervenir-hi. Els uns i els altres obtingueren, alternativament, victòries i derrotes, fins a mitjan 1915, en què els Imperis Centrals, en una gran ofensiva, ocuparen Polònia i Lituània, que retindrien fins a l'armistici amb la naixent Unió Soviètica.

	Pau de Brest-Litovsk Tractat signat a Brest (Bielorússia) el 1918, entre Alemanya, Àustria-Hongria, Bulgària i Turquia i el primer govern bolxevic rus, el qual renunciava els territoris de Polònia, Estònia, Letònia i Lituània, admetia la independència d'Ucraïna i Finlàndia i s'obligava a pagar una indemnització. Fou anul·lat amb l'armistici dels aliats (1918) i el tractat de Versalles (1919).
La revolució de 1917 passa per dues fases: la revolució burgesa de febrer i la revolució socialista d'octubre.	Revolució Russa Procés revolucionari que, a Rússia, posà fi a l'autocràcia dels tsars i dugué a la instauració d'un règim socialista. Cal distingir-hi dues fases: la primera, coneguda com a <i>Revolució de febrer</i> (març, segons el calendari gregorià), forçà l'abdicació de Nicolau II; la segona, anomenada <i>Revolució d'Octubre</i> (novembre, segons el calendari gregorià), donà el poder al partit bolxevic. Revolució de febrer Nom donat a la primera fase de la <i>Revolució Russa</i>, el febrer del 1917. Insurrecció popular a Petrograd que comportà l'enderrocament del règim tsarista i la formació d'un govern provisional. Revolució d'octubre Nom donat també a la segona fase de la <i>Revolució Russa</i>, pel fet que tingué lloc el 25 d'octubre, segons el calendari julià (llavors vigent encara a Rússia), 7 de novembre, segons el calendari gregorià.
La revolució de febrer fou una revolució burgesa. Rússia passa de ser una monarquia absoluta a ser una república burgesa. Entre febrer i octubre de 1917, hi ha una clara dualitat de poders: el del govern provisional i el dels soviets.	Revolució burgesa Procés mitjançant el qual es va anar substituint el vell ordre de l'<i>Antic Règim</i>, basat en el <i>feudalisme</i> i en la <i>monarquia absoluta</i> de dret diví, per un nou ordre polític basat en la <i>sobirania nacional</i>, la <i>divisió de poders</i>, la representació a través d'eleccions periòdiques i el dret a la igualtat, a la llibertat i a la propietat. Tot això havia de ser reconegut i expressat per una constitució i garantit per la llei, la força pública i l'exèrcit. Els primers exemples de revolucions burgeses foren les revolucions nord-americana i la francesa. Govern provisional Govern sorgit de la revolució de febrer, que dirigí Rússia entre març i octubre de 1917. El govern fou provisional perquè no es va poder dir a terme el procés constitucional democràtic, en un país en guerra, i finalment fou enderrocat per la revolució d'octubre. Els seus presidents foren el príncep Luov i Kerensky. Durant la seva gestió, el govern provisional rus va haver de fer front a diverses crisis (abril, juliol i agost). Dualitat de poders Situació excepcional durant el període interrevolucionari a Rússia, en la que, paral·lelament al govern legal (reclozat per kadets, socialrevolucionaris i menxevics) hi havia un poder popular, representat pels soviets, progressivament dominats pels bolxevics.
La principal oposició al govern provisional fou	Leninisme Conjunt de doctrines i de conseqüents posicions polítiques basades en l'obra de V.I. <i>Lenin</i> o que invoquen aquesta com a fonament, en el qual cas és més conegut com a <i>marxisme-leninisme</i>. Lenin va aplicar, desenvolupar i modificar el <i>marxisme</i> més que

la de Lenin.

no pas crear una doctrina nova.

Marxisme-leninisme

Variant del *marxisme*. Interpretació de Lenin de la teoria marxista per tal d'explicar per què el capitalisme no s'havia esfondrat, tal com havia predit Marx. Segons Lenin, es devia a l'*imperialisme* (explotació de les colònies), que havia permès pagar millor un sector dirigent de la classe obrera i així aquesta havia abandonat la revolució i havia lliscat cap al reformisme. Per a Lenin, la revolució no es produiria espontàniament, com havia dit Marx, sinó que la faria una minoria, l'avantguarda de la classe obrera, la qual, un cop en el poder, practicaria la *dictadura del proletariat* per destruir el *capitalisme* i construir el *socialisme*.

Aplicat a la construcció del socialisme a l'URSS, es caracteritzava per la prioritat donada a la pràctica revolucionària, que es realitzava a través de l'organització revolucionària del proletariat en el partit comunista. Sovint hom veié en les deformacions burocràtiques de l'URSS una conseqüència de les concepcions leninistes sobre la relació entre la classe proletària i el partit. De fet, hom seguí anomenant *marxisme-leninisme* la doctrina oficial emanada dels estaments burocràtics de l'URSS després de la mort de Lenin fins a la *perestrojka* (1985).

Tesis d'abril

Manifest programàtic fet per Lenin a Petrograd l'abril de 1917, en el que proclamava: punt final a la guerra i a l'etapa burgesa de la revolució, tot el poder per als soviets i confiscació de les terres, la banca i els consorcis capitalistes. Amb aquestes directrius, els bolxevics prepararen la insurrecció contra el govern provisional que els portà al poder (Revolució d'Octubre).

Pravda

Diari soviètic. Fundat el 1912 a Sant Petersburg i editat a Moscou, fou suprimit pel govern tsarista en 1914-17, any en què reaparegué com a òrgan central del Partit Obrer Socialdemòcrata Rus. El consell de redacció era format per dirigents bolxevics, i hi foren publicats els articles més importants de Lenin. Tot i les prohibicions, continuà publicant-se amb altres noms. Després de la Revolució d'Octubre recuperà el seu nom original i es convertí en l'òrgan oficial del comitè central de PCUS i del govern soviètic, les variacions de la política del qual reflectí fidelment. Amb la intorudcció de la llibertat de premsa el 1990, deixà de tenir el monopoli de la informació a l'URSS, però continuà com a òrgan oficial del PCUS, i el seu tiratge baixà en picat (de més de 10 milions d'exemplars el 1989 a 2,5 el 1991). Fou suspès temporalment després de l'intent de cop d'estat de l'agost de 1991. Poc després reaparegué com a diari independent, però el govern rus n'expropià la infraestructura i entrà en una greu crisi financera que l'obligà a tancar pel març de 1992, bé que es tornà a publicar, amb intermitències, l'any següent.

La revolució d'octubre fou una revolució socialista. Rússia passa de ser una república burgesa a ser una república socialista.

Comunisme

Sistema d'organització social que proposa l'abolició de la propietat privada i la comunitat de béns (mitjans de producció i béns de consum). El comunisme va lligat als corrents del *socialisme marxista* i de l'*anarquisme*.

Comitè Militar Revolucionari

Òrgan coordinador de l'aixecament que va començar la nit del 24 d'octubre a Petrograd, que en poques hores va controlar tota la ciutat i el Palau d'Hivern, seu del govern provisional.

Consell de Comissaris del Poble

Òrgan representatiu del primer govern obrer i camperol, en el que els bolxevics hi

Amb el cop d'estat bolxevic, Lenin arriba al poder i Rússia (aviat l'URSS) es convertirà en el primer país socialista del món.	tenien la majoria. Lenin fou el seu president. Comissari del poble Membre del govern amb poder executiu, a la Rússia revolucionària, que tenia al seu càrrec una comissaria o departament. El nou govern revolucionari substituï el títol de ministre pel de comissari. Cada comissaria havia d'ésser regida per un comitè o col·legi, presidits pel comissari. El primer Consell de Comissaris del Poble fou nomenat el 26 d'octubre de 1917. Posteriorment hom tornà a adoptar la denominació de ministre.
En una primera etapa (1917-1921) el nou estat ha de fer front a una guerra civil.	Guerra civil Guerra entre ciutadans d'un mateix país o d'un mateix estat. Exèrcit Roig Nom donat a les forces militars soviètiques. Creat al gener del 1918 pel Consell de Comissaris del Poble, fou organitzat per Trotskij, i en foren els caps principals Tukhacevskij, Budennij, Zukov i Malinovskij. Després de la Segona Guerra Mundial canvià el nom pel d'<i>exèrcit soviètic</i>. Exèrcit Blanc Exèrcit format amb l'objectiu d'enderrocar el govern soviètic, integrat per partides de cosacs i d'antics militars tsaristes. Acabada la primera guerra mundial, reberen l'ajut de tropes franceses, angleses, poloneses, americanes i japoneses, que s'afegiren a la lluita contra la Rússia revolucionària.
Durant la guerra civil, s'apliquen les mesures excepcionals del "comunisme de guerra" ...	Comunisme de guerra Etapa (1918-29) de la política econòmica del govern bolxevic que seguí el període de capitalisme d'estat. Donà pas a l'anomenada <i>Nova Política Econòmica</i>, a causa de la dislocació econòmica que es produí. El comunisme de guerra, amb una política de salaris igualitària, fou un experiment de transició al socialisme. Entre les seves realitzacions cal assenyalar la nacionalització total de la producció (comitès de pagesos pobres requisaven les terres i llur utilitatge als <i>kulaks</i>), supressió del mercat organitzat i instauració d'un monopoli estatal, centralització total de la gestió industrial, instauració del treball obligatori i militarització de certs sectors. Nacionalització Conversió d'un mitjà de producció en propietat de la comunitat social en els seus diversos graus: municipal, regional, estatal, etc. Militarisme Tendència dels aparells militars d'una nació o un estat (forces armades, paramilitars, burocràtiques i serveis secrets) a assumir un control sempre creixent sobre la cultura, l'educació, els mitjans de comunicació, la religió, la política i l'economia nacional, a expenses de l'institució civil, sia per mitjans militars (preparació de la guerra, adquisició d'armaments, desenvolupament de la indústria militar), sia pels valors militars (centralització de l'autoritat, jerarquització, disciplina i conformisme, combativitat i xenofòbia). El militarisme es refereix, així, a la cursa d'armaments, al paper creixent de l'<i>establishment</i> militar en els afers interns o internacionals, a l'ús de la força com a instrument de domini i de poder polític i a l'increment d'influència dels militars en els afers civils. És un fenomen multidimensional i variat, amb diferents manifestacions segons el context en què es troba, que depèn del fons històric, les tradicions culturals, l'estructura de classe, les condicions socials, el cos institucional d'un país i la situació internacional. Adquireix una veritable dimensió quan el procés de

	militarització es torna autoperpetuador i autònom. Economia de guerra Reestructuració del sistema productiu d'un estat en situació d'excepció, en què totes les forces productives es posen en funció de les necessitats bèl·liques prioritàries. Requisició Dret concedit a l'autoritat administrativa o militar d'expropiar béns particulars, mobles o immobles, o disposar-ne temporalment i d'obligar coactivament a certes prestacions, en casos necessaris i no sempre amb la deguda indemnització. La llei d'expropiació forçosa en preveu de civils en casos d'epidèmies, inundacions, calamitats públiques o per greus raons d'ordre públic, i de militars en temps de guerra, mobilització o maniobres militars. Del verb requisar, expropiar l'autoritat certs béns o exigir la prestació de persones per a un servei públic. Mercat negre Intercanvi il·legal o clandestí de mercaderies la circulació de les quals és prohibida o racionada.
... es consolida el poder bolxevic...	Dictadura del proletariat Règim polític propi de la transició de la societat capitalista a la societat comunista. Es caracteritza pel fet d'ésser l'instrument de la revolució proletària i com a dominació del proletariat sobre la burgesia. Hi subsisteix la divisió de la societat en classes, i encara s'hi dona una classe dominant, el proletariat, amb una monopolització per aquesta classe de tots els mitjans de producció, i un poder d'estat, el poder del proletariat, que sotmet els seus enemics de classe. Hom en troba la primera formulació a la <i>Crítica del programa de Gotha</i> de Karl Marx, però és en les obres de Lenin on fou teoritzada i més extensament definida, sobretot en <i>L'estat i la revolució</i> (1917). La teorització i aplicació de la dictadura del proletariat ha comportat polèmiques dins el moviment obrer, entre l'anarquisme i la socialdemocràcia, que n'han negat la necessitat o la viabilitat. N'hi ha diverses modalitats, bé que la característica comuna és la de la necessària direcció política de la classe obrera (<i>dictadura democràtico-popular, democràcia popular</i>). Centralització Estructuració de l'administració pública de forma que totes o la major part de les funcions són atribuïdes a una organització unitària, anomenada sovint <i>administració central</i>, amb una restricció correlativa de les funcions atribuïdes a d'altres organitzacions separades d'ordre local o institucional. Autoritarisme Actitud que pretén l'obediència indiscutida. L'autoritarisme es troba en els individus i també en els sistemes socials. En aquests és demanada l'obediència inqüestionada a un cap, capitost, dèspota, suprem sacerdot, <i>pater familias</i>, etc. Políticament, l'autoritarisme és característic dels règims antidemocràtics, on el poder és concentrat en un sol òrgan, no hi ha parlament, manca la llibertat dels subsistemes i l'oposició política és suprimida. Repressió Acció empresa, i estat o situació consegüentment creats, per una persona o per un grup o una classe socials o polítics, que tenen un cert poder o detenen aquest oficialment, sobre una altra persona o sobre un altre o altres grups socials o polítics, per tal de mantenir una situació determinada. tot reprimint d'arrel qualsevol

manifestació, moviment o tendència que puguin, o que hom cregui que poden, entrar en conflicte amb la dita situació establerta, la qual és considerada per aquells que són objecte de la corresponent repressió precisament com a injusta i necessitada de transformació.

Rebel·lió de Kronstadt

Insurrecció dels mariners d'una fortalesa russa situada al nord de Petrograd contra el poder soviètic. La guarnició, que havia participat en les revolucions del 1905 i del 1917, influenciada per l'esquerra obrera i l'anarquisme, s'amotinà contra el comunisme de guerra (28 de febrer de 1921) per reivindicar més democràcia. El motí fou durament reprimat i els supervivents van ser executats.

Txeca

Local utilitzat per una policia política, especialment comunista. El nom prové de l'abreviatura dels mots russos *Txrezvixàinaia Komíssia* (o *Crezvycajnaja Komissija*, 'comissió extraordinària'), que era el nom de la primera policia política del règim soviètic, creada per Lenin al setembre de l'any 1917 perquè succeís l'antiga *okhrana* tsarista, de la qual imità l'organització interna, combatent els elements contrarevolucionaris o desviacionistes; fou substituïda el 1922 per la *Gosudarstvennoje politceskoje upravleniye* (GPU). Durant les primeres setmanes de la revolució espanyola del 1936 gairebé tots els partits i sindicats d'esquerra crearen llurs grups de seguretat i centres d'interrogatori propis, anomenats *txeques*, que sovint es confonien amb els serveis policials del govern de la República. Després d'una primera fase, incontrolada i a gran escala, la tasca repressiva d'aquests centres, organitzada pel cap del Comissariat Popular d'Afers Interns (NKVD) a Espanya, Aleksander Orlov, es féu més selectiva i dedicà gran atenció als dissidents antistalinistes. D'aquesta època prové el contingut repressiu i de tortura que el mot connota. A Barcelona, dirigiren les activitats policials comunistes l'hongarès Erno Gerö i Victorio Sala; també el SIM hi disposà d'algunes presons especials.

Partit Comunista de Rússia

Havent assumit tots els poders arran de la revolució del 1917, el sector bolxevic del POSDR prengué el nom de Partit Comunista de Rússia (març del 1918), que el 1925 canvià pel de Partit Comunista de l'URSS i el 1952 pel definitiu.

Buró

Òrgan dirigent d'un partit o una associació, amb funcions especials de tàctica política i organització, especialment aplicat als partits comunistes.

Politburó

Òrgan de direcció del partit comunista de l'antiga URSS i d'altres països, encarregat dels afers urgents que calia resoldre entre sessió i sessió del comitè central. El de l'URSS fou creat el 1917 i al començament tingué cinc membres, nombre que augmentà posteriorment. Entre el 1952 i el 1966 prengué el nom de presídium.

República Soviètica Federal Socialista Russa (RSFSR)

República creada el 1918, que instaurà un règim socialista controlat pel partit bolxevic (des d'aquest any, Partit Comunista). La RSFSR comprenia en un principi tot el territori de l'antic imperi rus, però els bolxevics reconegueren, en alguns casos i en grau divers, el dret d'autodeterminació dels diversos pobles que el formaven. Així, als països bàltics i a Finlàndia, els fou concedida la independència (1917-18), mentre que els altres territoris foren forçats a convertir-se en repúbliques soviètiques. A l'interior de la mateixa RSFSR, que ètnicament tampoc no era homogènia, s'establiren, fins el 1923, un total de 17 territoris autònoms (repúbliques autònomes), generalment per decret.

... i es procura expandir la revolució.

Revolució permanent

Teoria que parteix de la idea que la revolució no ha d'acceptar cap forma de dominació de classe, sinó que ha d'arribar a la liquidació total de la *societat classista*, i planteja la necessitat de superar ràpidament la democràcia burgesa per arribar al *socialisme*, en la construcció del qual també hi haurà una transformació constant de les relacions socials.

Komintern / Tercera Internacional

Organització que reunia els representants de tots els partits comunistes del món, fundada a Moscou al març de 1919 després del triomf de la Revolució bolxevic. Per ingressar-hi s'exigia l'acceptació de les tesis marxistes-leninistes, la qual cosa va fer que els partits socialistes no s'hi adherissin i fundessin la seva pròpia *Internacional socialista* el 1923. Amb l'arribada de Stalin al poder (1924), es convertí en un instrument més de la política exterior de l'URSS. La influència del Partit Comunista de l'URSS hi era determinant. Es va dissoldre el 1943.

Vint-i-una condicions

La Internacional Comunista va promular 21 condicions per integrar-se a la nova Internacional. Aquestes condicions plantejaven l'obligació de depurar del partit els elements reformistes, anarquistes o petitburgesos, el suport a la revolució russa i la reforma dels partits sota els principis d'organització i de disciplina bolxevics. L'acceptació o no d'aquestes condicions a molts països va provocar la divisió dels partits socialistes entre una majoria que va continuar acceptant els principis socialdemòcrates i una mionoria que va sortir del partit per constituir grups comunistes. Entre 1920 i 1923 gairebé a tot arreu es formaren petits partits comunistes molt lligats a les orientacions de Moscou.

Comitè central

Òrgan dirigent dels partits comunistes; els seus membres són elegits a cada congrés del partit.

Kominform

Organització que tenia la funció de coordinar, a escala internacional, les accions polítiques dels partits comunistes nacionals. Va estar en vigor entre 1947 i 1956 i va aplegar majoritàriament partits comunistes de països del bloc socialista. L'octubre del 1947 l'URSS va organitzar a Polònia una reunió dels partits comunistes de nou països (Bulgària, Hongria, França, Itàlia, Iugoslàvia, Polònia, Romania, Txecoslovàquia i l'URSS) per crear aquesta organització internacional, aparentment com una agència d'informació sobre afers comuns, però que en realitat era un instrument de la política de Stalin. Iugoslàvia se'n va separar el 1948. Va ser dissolt el 1956 per Nikita Khruixtxov.

Centralisme democràtic

Principi que inspira l'organització dels partits comunistes, que en condiona la cohesió política i ideològica i impedeix la formació de fraccions o de tendències internes. En són trets fonamentals la discussió de la problemàtica del partit a tots els graus, en particular, a la base, després de la qual les decisions preses pels òrgans centrals de decisió han d'ésser aplicades, un cop establertes, sense possibilitat d'ésser posades en qüestió.

Espartaquisme

Moviment polític obrer d'extrema esquerra sorgit a Alemanya durant la Primera Guerra Mundial. Es concretà a l'entorn del Spartakusbund ('Lliga d'Espàrtac'), grup dissident del partit socialdemòcrata alemany davant l'actitud que aquest havia pres de cooperació amb el poder durant la guerra. El nom procedia d'una publicació

clandestina, «Spartakusbrieft» ('Lletres d'Espàrtac'), dirigida per Karl Liebknecht. Aquest i Rosa Luxemburg, que hi col·laborava, influïren sobre el desenvolupament del grup, que esdevingué una fracció independent del partit socialdemòcrata (1916) i que passà al partit socialdemòcrata independent (1917). La Revolució Russa d'aquest any dugué els espartaquistes a preconitzar la dictadura del proletariat i la implantació del socialisme a Alemanya. L'espartaquisme prengué nou impuls amb l'esfondrament de la monarquia germànica (1918), i en el congrés del partit (desembre del 1918 gener del 1919) es transformà en el partit comunista alemany, bé que els seus membres continuaren essent anomenats espartaquistes durant un quant temps.

Espartaquistes

Partidaris del moviment polític d'extrema esquerra sorgit a Alemanya durant la Primera Guerra Mundial. Fou un grup dissident del Partit Socialdemòcrata Alemany davant l'actitud de cooperació amb el poder durant la guerra. La influència de la *Revolució Russa* dugué els espartaquistes a preconitzar la dictadura del proletariat i la implantació del socialisme a Alemanya.

En una segona etapa (1921-1941), assistim a la construcció del socialisme a l'URSS. Primer es forma l'URSS i el sistema constitucional soviètic.

URSS

Sigla de la Unió de les Repúbliques Socialistes Soviètiques (Unió Soviètica).

Unió Soviètica

Nom amb què hom designa l'estat del continent euroasiàtic vigent entre el 1922 i el 1991. El nom oficial era Unió de les Repúbliques Socialistes Soviètiques (en rus: Sojuz Soveckikh Socialisticeskikh Respublik), i hom el coneix més sovint per les sigles d'aquesta designació (URSS). Amb una superfície de 22 402 000 km², els seus límits coincidien aproximadament amb els de la màxima expansió territorial de la Rússia dels tsars, de la qual sorgí, i constituïa l'estat més extens del món. Comprenia principalment la major part de l'Europa oriental, bona part de l'Àsia central i tota l'Àsia septentrional, territoris que avui inclouen els estats que formen la Comunitat dels Estats Independents (Rússia, Ucraïna, Bielorrússia, Moldàvia, Armènia, Geòrgia, l'Azerbaidjan, el Kazakhstan, el Turkmenistan, el Kirguizistan, el Tadjikistan i l'Uzbekistan), de la qual fou l'origen. També en formaven part els actuals estats de Lituània, Letònia i Estònia. La capital era Moscou.

Constitució

Llei fonamental d'un estat que estableix i garanteix els drets i deures dels ciutadans i regula el sistema de poder, definint els òrgans i llurs formes i funcions, com també el conjunt de relacions entre ells.

Soviet

Assemblea política legislativa de l'URSS (1917-91). Hi havia un sovietsuprem a cadascuna de les repúbliques federades i un sovietsuprem federal, compost de dues assemblees: el soviets de les nacionalitats i el soviets de la unió. El soviets de les nacionalitats era integrat per 750 membres (32 per república federada, 11 per república autònoma, 5 per *oblast* i un per *okrug*), i el de la unió per 750 membres. Ambdues assemblees eren elegides per sufragi universal per un període de cinc anys, bé que les candidatures eren úniques i designades pel Partit Comunista. Exercien el poder legislatiu i nomenaven, entre els seus membres, els components del *praesidium*.

Sovietsuprem

Òrgan suprem de l'Estat soviètic. amb competències legislatives. format pels delegats

dels soviets de les diverses repúbliques (soviets locals). El Soviet Suprem elegia un comitè executiu (Presídium).

Presídium

O Praesídium. A la Unió Soviètica, organisme que exercia col·legiadament o per delegació els poders de la institució de la qual emanava. El més important era el presídium del soviets suprem, que exercia de forma col·legiada les funcions de cap d'estat. Cos permanent, entre les sessions del soviets suprem tractava de les principals qüestions de l'administració de l'estat i controlava el treball dels òrgans subordinats. Era elegit pels diputats de les dues cambres del soviets suprem i l'integraven el president, el primer vice-president, quinze vice-presidents (un per cada república federada), el secretari i vint-i-un vocals. Del 1952 al 1966 el politburó tingué el nom de presídium del comitè central.

Partit Comunista de la Unió Soviètica (PCUS)

Organització política, el nom original de la qual és *Kommunisticeskaja Partija Soveckogo Sojuza* (KPSS). Tingué origen en la Unió de lluita per l'emancipació de la classe obrera, fundada per Lenin a Peterburg el 1895 i que el 1898 es transformà en el Partit Obrer Socialdemòcrata Rus. El programa i l'estratègia que Lenin imposà al POSDR provocaren la divisió —palesada en el segon congrés del partit, el 1903— entre bolxevics (majoritaris en el comitè executiu, leninistes) i menxevics (minoritaris, oposats a Lenin). Si bé la repressió tsarista obligà els seus dirigents a emigrar, el POSDR continuà actuant a Rússia, publicant periòdics i opuscles, promovent vagues i manifestacions, intervenint en el moviment revolucionari del 1905, enviant diputats a la Duma i preconitzant la no-intervenció en la Primera Guerra Mundial. Havent assumit tots els poders arran de la revolució del 1917, el sector bolxevic del POSDR prengué el nom de Partit Comunista de Rússia (març del 1918), que el 1925 canvià pel de Partit Comunista de l'URSS i el 1952 pel definitiu. Un dels seus primers objectius fou de transformar la revolució russa en revolució mundial, i amb aquest fi, al març del 1919, es constituí la Tercera *Internacional* o Komintern; els fracassos dels comunistes hongaresos i alemanys i l'ascens dels règims autoritaris obligaren a l'abandó d'aquesta política, defensada per Trotski, i a l'adopció de la del "comunisme en un sol país", sustentada per Stalin, secretari general del partit des del 1922. Mort Stalin, el seu "personalisme" —en detriment del comitè central del partit— fou denunciat pel seu successor en el secretariat, N.Khruscov, en el XX congrés del PCUS (febrer del 1956), el qual, d'altra banda, assenyalà l'inici de l'anomenada "coexistència pacífica" entre l'URSS i Occident. El 1964 Khruscov fou substituït per L.Breznev al capdavant del partit. Després dels breus mandats de J.Andropov (1982-84) i de K.Cernenko (1984-85), i amb l'arribada a la secretaria general de M.Gorbacov (1985), el XXVII congrés del PCUS (febrer del 1986) aprovà una certa obertura política tot millorant les relacions amb els estats capitalistes. Al febrer del 1990 una esmena a la constitució féu que el partit deixés d'ésser el nuli del sistema polític del país. Això no obstant, encara al XXVIII congrés (juliol del 1990) el comitè central demanà a les bases que excloguessin els reformadors radicals. Tanmateix, el PCUS veié com se n'escindien les branques dels països bàltics i al juliol del 1991 renuncià a denominar-se marxista-leninista. Com a conseqüència de la vinculació del partit en l'organització del frustrat cop d'estat contra la *perestrojka*, el parlament soviètic suspengué l'activitat del PCUS; posteriorment, al mateix temps que l'estat soviètic s'autodissolia, fou il·legalitzat i, finalment, dissolt (1991).

GPU

Sigla de la *Gosudarstvennoje Politiceskoje Upravleniye*. Policia política soviètica, amb poder judicial. creada a Moscou l'anv 1922. Estesa a tota l'URSS. el 1923 esdevingué

	L'OGPU. Fou eficaç els primers moments de la col·lectivització, però els processos secrets la feren molt impopular. El gran poder que adquirí infongué temor als mateixos dirigents soviètics, que la reorganitzaren i fou integrada al NKVD.
La NEP suposa una nova orientació econòmica, un cop superada la guerra civil.	Nova Política Econòmica (NEP) Política econòmica adoptada a l'URSS en 1921-28 per tal de fer front a les dificultats creades pel <i>comunisme de guerra</i>. Aquest sistema comportà la nacionalització de la indústria i dels serveis, l'abolició de la moneda, la prohibició del comerç per agents privats i unes elevadíssimes exaccions sobre la producció agrària, afavorí la caiguda de la producció industrial, l'aparició d'un comerç il·legal, la inflació i les revoltes camperoles. La gran oposició que provocà es féu especialment palesa amb l'aixecament dels mariners de Kronstadt (1921) i la resistència dels camperols. Amb la NEP, Lenin pretenia en un principi impedir l'afebliment del poder soviètic, amenaçat en diversos fronts. Hom hagué de cedir, per tant, a diverses demandes: substitució de les requisites als camperols per un impost en espècie i el restabliment d'una certa llibertat d'intercanvi per als camperols, els petits comerciants i els petits propietaris; la moneda fou restablerta (1922) i hom permeté la circulació del capital estranger i autòcton per a engegar la indústria, l'establiment de cooperatives de petits productors i capitalistes, els lloguers d'establiments industrials i comercials, la utilització de tècnics burgesos en empreses de l'estat i les relacions laborals capitalistes. L'objectiu de la NEP era la recuperació de l'economia, cosa que hom aconseguí en un grau considerable. Però en la mesura que aquesta recuperació havia estat possible mitjançant la parcial reprivatització de l'economia, la NEP era vista pels bolxevics com una amenaça a més o menys curt termini contra l'estat soviètic i contradictòria, a més, amb la ideologia comunista. En la pràctica, doncs, la NEP fou considerada com un instrument transitori que calia abandonar tan aviat com les condicions ho permetessin. Alguns dirigents soviètics, entre els quals N. Bukharin, defensaren la continuïtat de la NEP com una via per a l'assoliment gradual del socialisme, però l'opinió majoritària, representada sobretot per L. Trocki, era partidària de la industrialització accelerada i la col·lectivització agrària a gran escala. La crònica mala gestió en el subministrament de gra als centres urbans fou aprofitada el 1928 per Stalin —que fins aleshores s'havia mantingut al marge de la polèmica— com un pretext per a clausurar la NEP, que fou substituïda pel primer pla quinquennal. Gosplan Organisme principal de planificació a l'URSS, creat el 1921. La seva tasca era de fer la síntesi de tots els plans econòmics, culturals i socials (la coherència dels quals era determinada mitjançant els balanços materials, a partir dels quals hom cerca una previsió dels recursos i de les assignacions), l'elaboració del pla general i el control de la seva execució a través dels representants del Gosplan a les diverses repúbliques de l'URSS. Deixà d'existir al desembre del 1991, amb la dissolució de l'URSS. Crisi de les tisores Situació originada per l'aplicació de la NEP, consistent en un desfasament important entre els preus industrials, molt alts, i els preus agrícoles, molt baixos, just al contari del que havia estat durant l'etapa del comunisme de guerra. La denominació de <i>crisi de les tisores</i> respon al fet que la representació gràfica de l'evolució dels preus agrícoles i industrials dibuixa unes tisores.
A la mort de Lenin (1924)	Stalinisme Interpretació teòrico-pràctica del <i>marxisme-leninisme</i> imperant a l'URSS i dins els

s'obre un gran debat polític i econòmic, que acabarà amb l'arribada al poder de Stalin.

partits comunistes ortodoxos d'arreu del món durant el govern de Josif *Stalin*. El terme, que designa no solament una doctrina, sinó també les realitzacions pràctiques de la Unió Soviètica en els terrenys econòmic, social o cultural, tingué una significació altament positiva en el moviment comunista oficial fins a la mort de Stalin; tanmateix, la utilització del concepte en un sentit negatiu i crític fou iniciada per l'"oposició d'esquerra" dirigida per L. Trockij durant els anys trenta. Després del XX congrés del PCUS (1956) i de la "desstalinització", es generalitzà entre els corrents i partits comunistes independents -trotskistes o no- la consideració del stalinisme com una degeneració burocràtica de l'estat obrer soviètic i de la Tercera Internacional, caracteritzat per la destrucció de la democràcia obrera i de la llibertat de discussió en el si del moviment obrer i del partit comunista, la dominació d'una capa burocràtica privilegiada amb interessos conservadors oposats als del proletariat, una política exterior de gran potència imperialista, estranya a l'internacionalisme proletari, i la utilització de mètodes dictatorials i totalitaris contradictoris amb la finalitat última de la revolució socialista. Més concretament, el *trotskisme* criticà del stalinisme les teories de la "construcció del socialisme en un sol país" i de la "revolució per etapes", i considerà stalinistes tant la política de l'URSS des del 1956 com la dels partits comunistes pro-soviètics.

Socialisme en un sol país

Idea defensada per Stalin, segons la qual el socialisme es podia construir en un sol país i la Internacional havia d'acomplir la tasca de defensar l'URSS per tot arreu. Aquesta teoria contrastava amb la idea de Trotsky de la *revolució permanent*, segons la qual calia que la revolució s'escampés per tot arreu i la Internacional Comunista havia d'impulsar-la a través dels diversos partits comunistes, a tots els països.

Trotskisme

Doctrina política que, dins el moviment comunista internacional, es reclama seguidora de les tesis de Lev *Trockij* (*Trotski*). De fet, els partidaris d'aquest s'autonomenaren, inicialment, "bolxevics-leninistes" o "marxistes revolucionaris", i foren llurs adversaris qui els posaren el qualificatiu de trotskistes, el qual han acabat per assumir. Els punts doctrinals bàsics del trotskisme són: la teoria de la *revolució permanent* lligada a l'afirmació que la revolució socialista ha de tenir necessàriament un caràcter internacional; la teorització de l'existència d'una casta burocràtica a l'URSS, que usurpa el poder obrer i arriba a la forma extrema del *stalinisme*, i per a posar fi a la qual cal en els estats anomenats socialistes una "revolució política"; i la necessitat de la construcció d'un partit d'avantguarda que aplegui els sectors més conscients i actius del proletariat i capaç d'orientar el moviment espontani de les masses cap al triomf revolucionari. Històricament, el trotskisme es concretà com un corrent dins el *comunisme* el 1923, amb la formació, al si del partit bolxevic, de l'*Oposició d'Esquerra*, que el 1926 esdevingué, amb l'adhesió de Kamenev i Zinovj'ev, *Oposició Conjunta*. Vençut per Stalin a l'URSS, el trotskisme s'estengué als partits comunistes de la resta del món -dels EUA, Alemanya, França, Grècia, Itàlia, Polònia, Xina, etc- dels quals fou successivament expulsat. Fou organitzat, successivament, en l'Oposició Comunista Internacional (1929) i la Lliga Comunista Internacional (1933). El 1934 Trockij intentà de fer arrelar el moviment -molt minoritari- en la lluita real, recomanant als seus partidaris l'ingrés com a grup definit en els partits socialistes, i el 1938 cridà a fundar a París la Quarta *Internacional*, "partit mundial de la revolució socialista". Tanmateix, la mort de Trockij i la guerra paralitzaren el trotskisme. Des d'aleshores ha aconseguit alguns èxits locals en països del Tercer Món -Bolívia, Sri Lanka- i ha constituït un corrent radical influent a Europa i a Amèrica. Tot i això ha manifestat una tendència a

fraccionar-se i escindir-se. Així, la política de subordinació a socialistes i comunistes propugnada per Michel Pablo, secretari de la Quarta Internacional ("pablisme"), en provocà, el 1953, la dissolució i l'aparició del Comitè Internacional; el 1961 el Buró Llatino-americà, dirigit per Juan Posadas, també s'independitzà, i l'intent de reunificació portat a terme per P. Frank i E. Mandel el 1963 només serví per a crear una nova obediència, el Secretariat Unificat, majoritari a Europa, del qual s'escindí el 1979 una fracció que donà lloc a la Lliga Internacional dels Treballadors, encapçalada per Manuel Moreno i força implantada a Iberoamèrica. Per la seva banda, l'altre gran sector de la IV Internacional ha conegut crisis successives: la del 1971 desembocà en el Comitè Internacional de la IV Internacional (Gerry Healy), proper a determinats règims islàmics (Iran, Líbia); el 1972 se'n dissocià la tendència que dirigeix Pierre Lambert, concretada actualment en la Quarta Internacional (Centre Internacional de Reconstrucció) i amb implantació a França i Espanya; a l'últim, un altre sector (Michel Varga), amb militants dels països de l'Est d'Europa i el *Partido Obrero Revolucionario de España*, s'autoconsiderà des del 1976 la IV Internacional reconstruïda. Els anys vuitanta, la crisi generalitzada dels diversos centres internacionals del trotskisme afavoriren el diàleg entre ells, sense que això hagués suprimit del seu si les actituds sectàries ni les tendències centrífugues.

Revolució permanent

Teoria que parteix de la idea que la revolució no ha d'acceptar cap forma de dominació de classe, sinó que ha d'arribar a la liquidació total de la *societat classista*, i planteja la necessitat de superar ràpidament la democràcia burgesa per arribar al *socialisme*, en la construcció del qual també hi haurà una transformació constant de les relacions socials.

Stalin intentarà aplicar la seva doctrina del "socialisme en un sol país". Des del punt de vista polític, implantà una dictadura de partit.

Totalitarisme

Règim polític que exerceix una forta intervenció en tots els ordres de la vida d'una nació o d'un estat i que, sense admetre cap forma d'oposició legal, concentra la totalitat dels poders estatals en mans d'un grup o partit, no respectant o reduint els drets cívics i polítics i les llibertats públiques. Identificat sovint amb els règims extremistes de dreta o d'esquerra, s'oposa a la concepció liberal i democràtica, per tal com pretén d'organitzar d'una manera dictatorial la vida privada i pública de la societat. Té com a trets característics l'existència d'un partit únic -disciplinat, centralitzat i dotat d'un fort suport ideològic, sota el comandament d'un cap al qual hom atribueix un cert poder carismàtic i que controla l'administració i traça les directrius polítiques-, un estret control dels mitjans d'expressió i de comunicació, un eficaç aparell repressiu, una política exterior de caire imperialista i militarista i una actitud intolerant envers les comunitats nacionals existents dins l'estat.

Dictadura

Forma política de què es revesteix l'estat com a instrument de poder posat en mans de la classe dominant per esclafar la resistència dels seus enemics. Es caracteritza per la concentració legal o il·legal de tots els poders polítics i llur exercici sobirà i absolut sota la forma d'un govern personal o col·legiat.

Depuració

Acció política encaminada a mantenir i a garantir l'homogeneïtat político-ideològica d'un règim polític mitjançant l'eliminació dels membres considerats perillosos i desafectes.

Purga

Procés d'eliminació d'elements políticament indesitjables. o poc segurs en el si de

	l'administració pública o en un partit polític, acomplert per l'òrgan executiu o pels màxims dirigents. Són cèlebres les de Stalin, a l'URSS (1936-38). Gulag Abreviació de <i>Glavnoie Upravlenie Lagueri</i>, que en rus significa "Direcció General dels Camps". Durant el règim estalinista, va ser la continuació de la pràctica tsarista de deportar sistemàticament a Sibèria els condemnats per delictes comuns o polítics. Processos de Moscou Nom donat als processos celebrats a Moscou per l'agost del 1936, al gener del 1937 i al maig del 1938, en què foren jutjats antics membres del PCUS. En el primer foren processats setze antics bolxevics, entre els quals es destacaren Zinov'ev i Kamenev; en el segon, disset, entre ells P'atakov, Radek i Sokolnikov; i Bukharin, Rykov, Krestinski i Rakovski es destacaren entre els vint-i-un implicats en el tercer procés. Acusats de desviacionisme trotskista, dretisme, alta traïció i espionatge, la majoria foren condemnats a mort i executats. Després de la mort de Stalin, especialment a partir del 1956, començà a l'URSS la rehabilitació de les víctimes d'aquests processos.
A nivell econòmic, va introduir la planificació econòmica.	Planificació Acció d'elaborar i executar un <i>pla econòmic</i>. Requereix l'adequació i coherència entre els objectius (polítics, econòmics, etc) i els recursos disponibles i ha de tenir en compte la compatibilitat de les macromagnituds. Segons que els agents econòmics estiguin subordinats a les directrius de l'estat, o que aquest adopti un paper bàsicament orientatiu, la planificació pot ser imperativa o indicativa. En la planificació indicativa, l'element central és l'adequació al pla de les diverses polítiques (fiscal, monetària, etc), ja sia amb la utilització d'indicadors sectorials i d'altres, que permetin l'establiment de programes econòmics vinculants només per al sector públic i compatibles amb el funcionament de mercat. La planificació imperativa, o planificació pròpiament dita, constituï la base del sistema econòmic implantat en els estats socialistes a semblança del model soviètic, iniciat amb la creació del <i>Gosplan</i> (1921) i que, amb variacions, fou vigent fins poc abans de l'esfondrament de l'URSS el 1991. En aquest sistema, la substitució del mercat per unes normes i uns objectius econòmics fixats d'antuvi requerí un control molt més estricte dels agents econòmics, cosa que conduí a l'estatització de la major part dels sectors econòmics mitjançant col·lectivització o nacionalització. Doctrinalment, la planificació fou formulada per autors diversos (Herzen, Proudhon, Kautsky, Luxemburg, etc), però fou a l'URSS on es posà en pràctica: el 1928 fou aplicat el primer pla quinquennal global, reproduït en diversos estats socialistes de l'est d'Europa a partir de la Segona Guerra Mundial i fins al decenni dels seixanta. El sistema de planificació el trobem bàsicament en els feixismes i en els règims comunistes. Pla econòmic Conjunt de disposicions preses amb vista a l'execució d'un projecte que interessa una activitat econòmica. Pla quinquennal Pla econòmic, de cinc anys de durada, establert per primera vegada a la Unió Soviètica el 1928. La idoneïtat que aquest termini representà per a dur a terme els objectius de la <i>planificació</i> centralitzada féu que fos adoptat també en els diversos assaigs de planificació indicativa duts a terme en altres països amb economia de mercat. Gosplan Organisme principal de planificació a l'URSS. creat el 1921. La seva tasca era de fer la

síntesi de tots els plans econòmics, culturals i socials (la coherència dels quals era determinada mitjançant els balanços materials, a partir dels quals hom cerca una previsió dels recursos i de les assignacions), l'elaboració del pla general i el control de la seva execució a través dels representants del Gosplan a les diverses repúbliques de l'URSS. Deixà d'existir al desembre del 1991, amb la dissolució de l'URSS.

Col.lectivització

Acte pel qual la propietat dels béns de producció (terres, indústries, mines, etc) és transferida a la col·lectivitat. És el mètode propugnat pel *socialisme* per tal d'eliminar les diferències entre les classes socials; la propietat col·lectiva suprimeix la competència i permet d'orientar la producció cap a les autèntiques necessitats col·lectives. Hom manté l'existència del mercat d'intercanvi, però els objectes produïts no són sotmesos a la llei de l'oferta i la demanda. Això ha comportat, però, la intervenció de l'estat socialista com a organisme planificador de la producció, i que, de fet, el terme *col·lectivització* hagi estat impròpiament utilitzat; hom l'ha mantingut, tanmateix, per les seves connotacions democràtiques, tot i que la intervenció estatal ha estat sovint de caràcter autoritari. La col·lectivització ha topat sempre amb la resistència de la propietat privada, especialment en el sector agrari, on ha calgut transigir en major o menor grau i tolerar alguna forma de mercat lliure que n'absorbís la producció. La primera col·lectivització a gran escala fou la practicada per la revolució bolxevic (1917) de Rússia, que nacionalitzà totes les terres i indústries, bé que els pagesos ja s'havien repartit les terres dels grans propietaris. L'abolició de la propietat privada, dels mercats i de la moneda produí un col·lapse econòmic que Lenin cuità a resoldre amb la NEP (Nova Política Econòmica, 1922), la qual reconeixia als pagesos la propietat de les terres ocupades amb la revolució i la venda lliure de llurs productes. Un cop estabilitzada la producció (1928), hom inicià novament un procés de col·lectivització amb la integració de la població agrícola en granges col·lectives. El 1937 havia estat col·lectivitzat un 99,1% de la terra de la Unió Soviètica; el nombre de granges col·lectives era de 242 500. Després de la Segona Guerra Mundial hom tendí a concentrar les granges en unitats de dimensions superiors.

Kolkhoz

Granja col·lectiva soviètica, sorgida el 1917 com a associació cooperativa, de caràcter socialista, de camperols per a la producció agrícola. Foren la base de l'organització de l'agricultura soviètica des del 1928. Els mitjans de producció i la producció mateixa eren col·lectius, i la retribució depenia sobretot dels guanys de la col·lectivitat. La direcció del kolkhoz era a les mans de la col·lectivitat i dels seus òrgans representatius. Les terres eren treballades col·lectivament, tot i que es permetia als agricultors disposar de petits horts familiars. En dissoldre's l'URSS (1991), el 1993 hom procedí a la reprivatització de les terres i els recursos que gestionaven.

Sovkhoz

Granja estatal soviètica, en què l'agricultor era assalariat i retribuït com a tal. Creats el 1917, en passar a mans de l'estat les grans explotacions privades, la importància dels sovkhozos cresqué en nombre d'hectàrees conreades en aquest règim i en mecanització. Els beneficis de les granges eren cedit íntegrament a l'estat, que, així mateix, incloïa la regulació del seu funcionament en les previsions del Pla. El nombre de sovkhozos era inferior al de kolkhozos (18 064 i 28 593, respectivament el 1975) bé que el total de superfície conreada era el doble que en aquests. Després de dissoldre's l'URSS (1991), el govern rus inicià el 1993 la reprivatització de les terres dels sovkhozos i dels recursos que hi eren assignats. Un procés similar tingué lloc a la resta de les antigues repúbliques soviètiques.

Stakhanovisme

Mètode d'intensificació de la productivitat del treball difós a l'URSS a la segona meitat dels anys trenta. Aquest mètode, basat en l'anàlisi de cada procés concret de producció per tal d'optimitzar les tasques i reduir al mínim els temps morts, comportà la utilització dels principis de l'organització científica del treball i la intensificació de la tecnologia emprada. El seu origen es remunta a les pràctiques de treball en equip, duta a terme en una fàbrica de carbó de l'URSS els anys trenta, per iniciativa dels obrers i en especial d'Aleksej Grigorjevic Stakhanov (1906-1977). L'èxit d'aquest sistema, que per damunt de tot consistia en un sobreesforç, depenia en bona mesura de l'adhesió dels treballadors a l'objectiu i els resultats del treball, i per aquest motiu hi eren consubstancials els estímuls en forma de premis, distincions oficials, etc.

A la mort de Stalin (1953), el règim comunista soviètic va suavitzar-se.

Desestalinització

Conjunt de mesures que es van prendre en els estats socialistes contra la figura de Stalin i la seva actuació política. El procés es va iniciar el 1956, arran d'un informe presentat per Khruixtxov en el XX Congrés del PCUS, i va consistir en la reorganització del partit, la depuració d'alguns dirigents, la rehabilitació d'altres i una certa obertura del sistema.